

DÜNYA EKONOMİSİNİN YENİ KURALLARINI KARBON EMİSYONU BELİRLEYECEK

Türk iş insanları dikkat! AB karbon vergisi getiriyor

AB'yi sıfır karbon hedefine ulaştıracak 'Fit For 55' paketine göre; şehirler, fabrikalar yeniden dizayn edilecek. Fosil yakıtla son verilecek. Dönüşüm için ayrılan kaynak 144.4 milyar euro

ÖGE DEMİRKAN

AB 14 Temmuz'da 'Fit For 55' adını verdiği paketi açıkladı. Bu paket, AB'nin 2050 yılı için koyduğu sıfır karbon emisyonu hedefinin yol haritasını oluşturuyor. Fit For 55 ile AB'nin 2030 yılı itibarıyla karbon emisyonunu 1990'lı yıllara göre yüzde 55 oranında düşürmesi hedefleniyor. Örneğin 15 yıl içinde dizel ve benzinli araçların satış yasaklanacak, kömürden elektrik üretilmeyecek, yeni yollar ve otopanlar yapılacak, elektrikli otomobiller için 60 kilometre aralıkla şarj istasyonları kurulacak, yeterli yalıtıma sahip olmayan milyonlarca bina ya yıkılıp yeniden yapılacak ya da tadilat geçirecek. Yeşil alanların sayısı artırılabilecek. Kısacası dünya değişecek ve bu değişimin milhenk taşı ise karbon emisyonu olacak.

Oyunun kuralları değişiyor

Dünyada değişim için adım atılırken bizi neler bekliyor, uzun vadede hayatımız nasıl değişecek? Türkiye bu değişimin neresinde ve sokaktaki vatandaş bundan nasıl etkilenecek? Bu sorular Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nın kurucu direktörü Güven Sak ile konuştuk. Sak bu değişimi, "Oyunun kuralları tekrar yazılıyor" diye özetliyor ve ardından da ekliyor: "Kurallar altında bu değişim görünen yüzü, dünyada büyük bir değişim yaşanacak. Türkiye de bunun bir parçası olmak zorunda."

"Oyunun kuralları tekrar yazılıyor" diyorsunuz, bu süreç nasıl gelişti?

Yaklaşık 50 yıl önce Greenpeace'in kurulumu ile başlayan, son-

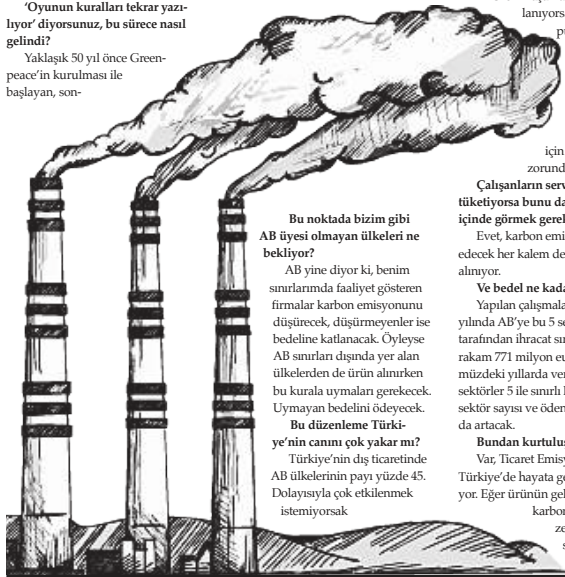
rasında Stockholm İklim Konferansı ile devam eden, Kyoto Protokolü ile süren, Paris İklim Anlaşması ile ete kemige bürünen konuda ilk kez konuşmaktan öteye geçildi. Bu kararın alınması için 50 yıl geçti ama büyük dönüşüm için şartlar artık olgunlaştı. Örneğin teknoloji artık bu yeni kararları uygulamaya imkan tanıyor. Dönüşüm için gerekli olan finansman gücü de hazır. Kafalar da artık değişti, sadece otomotiv sektöründen bir örnek vereyim; Elon Musk çıktı ve elektrikli araca yatırım yaptı. BMW, Mercedes gibi köklü kurumlar yarışın gerisinde kaldı. İş iskelelerinin sistemde güç kaybedeceği anlaşıldı. İşin siyasi aygıtında ise Trump karşı çıkıyordu ama yerine Biden gelince düğmeye basıldı. Hatta 2015 yılında bu işe karşı çıkan Çin bile saf değişti.

Peki neler yapılacak? Ve bu büyük finansman nasıl sağlanacak?

AB, Fit For 55'i bütüme ve istihdam semisiyesinde altunda planladı ve ilk defa kurumlarına borçlanma yetkisi verdi. Her AB üyesi ülke, programını yapacak ve finansman AB tarafından sağlanacak. İlk etapta konuşulan rakam 144.4 milyar euro.

Ve burada da karşımıza Ticaret Emisyonu Sistemi çıkıyor. Bunu nasıl açıklamak gerekir? Epey karmaşık ve teknik bir konu.

Kafamızda şöyle canlandırabiliriz: AB diğer ki, her insanın dünyayı kirletme hakkı var. Ama bunun da bir sınırı var. Sınırı aşan, bunun bedelini ödemeli.

Bu noktada bizim gibi AB üyesi olmayan ülkeleri ne bekliyor?

AB yine diyor ki, benim sınırlarımda faaliyet gösteren firmalar karbon emisyonunu düşürmek, düşürmeyenler ise bedeline katlanacak. Öyleyse AB sınırları dışında yer alan ülkelere de bu türün alınırken bu kurala uymaları gerekecek. Uymayan bedelini ödeyecek.

Bu düzenleme Türkiye'nin canını çok yakar mı?

Türkiye'nin dış ticaretinde AB ülkelerinin payı yüzde 45. Dolayısıyla çok etkilenecek istemiyorsak

AB, üyesi olmayan ülkeleri de dönüşüme zorluyor. Türkiye gerekli düzenlemeleri yapmazsa 2025 yılında 771 milyon euro karbon emisyon vergisi ödemek zorunda kalacak

TEPAV kurucu direktörü Güven Sak

hemen harekete geçmek zorundayız ve zamanımız da daralıyor.

Nasıl bir bedel ödeme riski ile karşı karşıyayız?

Fit For 55'te 2023-2025 yılları arası için 5 sektör belirlendi. Bunlar alüminyum, çimento, elektrik, gübre, demir-çelik. Bu sektörlerde karbon emisyonu miktarını aşandan vergi alacak. Her ürünün değer zinciri üzerinde yapılan ölçümler ile rakamlar belirlenmiş durumda. Ve bu iş için bir geçiş süreci yok, 2023'te başlayacak.

Ürünün değer zinciri derken neyi kastediyseniz?

Örneğin demir-çelik sektöründe yoğun elektrik enerjisi kullanımı var. Eğer elektriği termik santrallerden sağlıyorsa karbon emisyonuna sebep olduğu için buradan ek puan alıyor.

Üretim aşamasında kömür kullanıyorsa buradan da ek puan alıyor. Ekşi puanları toplanıp sınırı geçip geçmediği kontrol ediliyor ve her 1 ton karbon emisyonu fazlası için ödeme yapmak zorunda kalıyor.

Çalışanların servisi fosil yakıt tüketiyorsa bunu da mı değer zinciri içinde görmek gerekiyor?

Evet, karbon emisyonuna etki edecek her kalem değerlendirilmeye alınıyor.

Ve bedel ne kadar tutuyor?

Yapılan çalışmalara göre 2025 yılında AB'ye bu 5 sektör için Türkiye tarafından ihracat sırasında ödenecek rakam 771 milyon euro. Ayrıca önümüzdeki yıllarda vergiye dahil edilen sektörler 5 ile sınırlı kalmayacak, sektör sayısı ve ödenen vergi miktarı da artacak.

Bundan kurtuluş var mı?

Var, Ticaret Emisyon Sistemi'nin Türkiye'de hayata geçirilmesi gerekiyor. Eğer ürünün geldiği ülkede bir karbon fiyatlaması düzenlenmesi varsa, bu sistem çerçevesinde

de edinilen sertifikalar sınırda hesaplanan vergiden mahsup edilebilecek. Aynı biçimde ilgili ülkede karbon vergisi uygulaması varsa, bu vergiler de sınırda tespit edilen vergiden indirimlenecek. Kısaca ülkelerde karbon emisyonlarını sınırlandırmak için, karbon vergileri ya da karbon fiyatlaması sistemi ile emisyon sertifikası edinme fırsatınız yoksa, AB'ye vergi ödeyeceksiniz. Ülkemizde bir tür karbon vergisi varsa, vergiyi ülkenizin maliyesi toplayacak. Türkiye'de bu sistem hayata geçirilirse 771 milyon euro ülke içinde kalır. Örneğin AB üyesi olmayan Norveç bu sistemi uyguluyor ve vergi doğal olarak ülke içinde kalıyor.

Kirletme bedeli

Ama şirketlerin maliyeti artar, global pazarda rekabet edemez hale gelir.

Tam olarak öyle değil. Karbon fiyatlaması sisteminde kamu, karbon emisyonlarına dayalı bir üst limite göre, şirketleri iki gruba ayırıyor. Ortalamanın altında karbon emisyonuna sahip olan firmalar, ortalamanın üstünde karbon emisyonuna yol açan firmalara karbon emisyon sertifikası satıyor. Böylece ton başına karbon emisyonu için bir fiyat belirlenmiş oluyor. Böylece daha çok emisyonla yol açan bedelini ödemek zorunda kalıyor. Kime? Daha az karbon emisyonuna sahip firmaya elbette.

Devlet bunu vergi adı altında kendi alabilir mi?

Devletin, bunun yerine karbon vergisi vasıtasıyla, başlangıçta bir fiyat belirleyerek karbon emisyonu tutarını kontrol etmeye çalışması da düşünülebilir. Bu durumda, kaynağı kamu toplar ve bu tutarla altyapı yatırımlarını finanse eder. Ancak her iki durumda da, tüm şirketlerin ille de karbon salımları için ek bir maliyete katlanması söz konusu değil. Ama etrafı kirletenin, kirletme bedeli ödemesi esas.

Peki bu dönüşüm gerçekleştirildiğinde neler değişecek?

Örneğin Türkiye artık yeni termik santral ruhsatı veremeyecek. 2030 yılında ise var olan santrallerde üretimi durdurmak zorunda. Avrupa bunu 1980'li yıllarda konuşuyordu, biz daha yeni başladık. Ayrıca şehirler değişecek, akıllı şehir projeksiyonu kapsamında karbon emisyonu düşük, enerji verimliliği yüksek binalar inşa edilecek. Akıllı yollar yapılacak, 60 kilometre aralıkla elektrik şarj istasyonları kurulacak. İklim kullanımı azaltılması için yazın serin, kışın sıcak kalan evler dizayn edilecek. Mimari yapılar değişecek.

Sokaktaki vatandaşın anlaması için basit bir örnek verebilir misiniz?

Örneğin 2035 yılında benzinli ya da dizel aracınız 5 para etmeyecek. Devletler o kadar vergi yükü bindirecek ki kullanmak ekonomik olmayacak. Herkes elektrikli araçlara geçmek zorunda kalacak. •

2020'de dünya kozmetik piyasası: 235 milyar \$

Koskoca AB, yeşil dönüşüme 144 milyar euro kaynak ayırdı. Pandemi dönemindeki düşüşe rağmen, geçen yıl kozmetiğe harcanan para bundan daha fazla.

Dünyadaki bazı büyük piyasalardaki rakamlar zihin sınırlarını zorlayacak kadar büyük. Örneğin petrol piyasası. Günlük talep yaklaşık 100 milyon varil. 70 dolardan günde 7 milyar dolar, yılda 2.5 trilyon dolar para dönüşür ham petrol piyasasında. Veya otomobil. Her yıl dünyada üretilen yeni otomobil sayısı yaklaşık 70 milyon adet. Her birini 30 bin dolardan hesap ederseniz, 2 trilyon doları aşkın bir değer çıkıyor ortaya.

Kozmetik de dev piyasalardan biri. Bu piyasanın en büyük oyuncusu L'Oréal'in yaptığı araştırmaya göre, dünya kozmetik piyasası satışları pandemideki düşüşe rağmen geçen yıl 200 milyar euroya, yani yaklaşık 235 milyar dolara ulaştı. 2019'da kaydedilen yaklaşık 254 milyar dolarlık satış hacmi pandemi yılında yüzde 8 geriledi.

100 milyar dolar

Fransız devi L'Oréal'in raporuna göre en büyük pazar yüzde 43 ile Asya Pasifik ülkeleri. Bu bölgeyi yüzde 24 ile Kuzey Amerika, yüzde 16 ile Batı Avrupa izliyor. Latin Amerika yüzde 8, Doğu Avrupa yüzde 6, Afrika ve Orta Doğu ise yüzde 3 pay alıyor.

Kozmetikte en büyük pay yüzde 42, yani yaklaşık 100 milyar dolarla cilt bakım ürünleri. Saç bakım ürünleri yüzde 22, makyaj malzemeleri yüzde 16, parfüm yüzde 10, dermo-kozmetik gibi sağlığa yönelik ürünlerin payı da yüzde 10.

Kozmetik piyasasının en büyük şirketi ise raporu hazırlayan L'Oréal. Fransız şirketinin 2020 satışları 33.4 milyar dolar. Genelikle marketlerde satılan ve katma değeri düşük günlük ürünlerin üreticisi Unilever 22.5 milyar dolarla ikinci sırada.

Lüks markalardan Estée Lauder 15.9 milyar dolarla üçüncü, Unilever'in rakibi Procter and Gamble ise 13.9 milyar dolarla dördüncü sırada. Shiseido 10.1, Coty ise 8.7 milyar dolarla ilk altıdaki diğer markalar.

Bu kadar büyük piyasanın büyük oyuncuların da elbette çok büyük değerlere sahip şirketler. Raporu hazırlayan L'Oréal'in piyasada 261 milyar dolar. L'Oréal, Garnier ve Lancome gibi çok ünlü markaların da sahibi. Şirketin yaklaşık yüzde 33 hissesine sahip olan 62 yaşındaki Françoise Bettencourt Meyers'in serveti ise yalıtımdan bu yana 16.5 milyar dolar artarak 92.3 milyar dolar seviyesine ulaştı. •

İklim değişikliği ile mücadelede liderliğe oynayan AB, Fit For 55 ile neyi hedefliyor?

Fit For 55 ne demek?

AB'nin iklim değişikliğiyle karşı sendüğü en kapsamlı önlemler olarak nitelenen paket, karbon salımının 2030'a kadar 1990 yılındaki seviyesinden yüzde 55 aşağı çekilmesi hedefine istinaden 'Fit for 55' adıyla anılıyor.

Fit For 55'in hedefi ne?

Sıcaklık artışı global ölçekte 1.5 derece altında tutmak.

Ulaşımda yeni model

AB yollarında her 60 km'de bir elektrikli şarj noktaları ve her 150 kilometrede bir hidrojen yakıt istasyonları kurulacak. 2035'ten itibaren benzinli veya dizel motorlu araçların satışını ortadan kaldıracak önlemler hayata geçirilecek. 2035 itibarıyla kayıtlı tüm yeni araçlar sıfır emisyonlu olacak. Havaalanlarına ve limanlara yakıt sağlayan tedarik-

çilere "sürdürülebilir" yakıt kullanma zorunluluğu getirilecek.

Yeni binalar yapılacak

Avrupa'da binalar, toplam enerjinin yaklaşık yüzde 40'ını ve sera gazı emisyonlarının yüzde 36'sını oluşturuyor. Binalarda her yüzde 1'lik enerji verimliliği sağlandığında 7 milyon kişi enerji yoksulluğundan kurtulabilecek. Bu nedenle, AB'nin iklim ve enerji hedef-

lerine ulaşmak için yapı sektöründe binaların yalıtımı ve enerji verimliliği önem taşıyor. Plan çerçevesinde 2030 yılına kadar AB ülkelerinde 35 milyon bina enerji verimli ve konforlu hale dönüştürülecek. AB üye ülkelerinde her yıl kamu binalarının yüzde 3'ünün enerji verimliliği artırılabilecek, sera gazı salımı azaltılacak, ısıtma veya soğutmada enerji giderleri düşürülecek.